
DUNLOP
MAXTP

BEREIKBAARHEID, TOEGANKELIJKHEID EN BRUIKBAARHEID

Richtlijnen Toegankelijkheid Buitensportaccommodaties verschenen

Door **Peter Bekkering**

Tennis en hockey zijn twee van de sporten die aandacht krijgen in de Richtlijnen Toegankelijkheid Buitensportaccommodaties van Stichting Onbeperkt Sportief en BSNC. Foto tennis: Hein Koops. Foto hockey: Marlou Pulles-KNHB.

In december zijn de Richtlijnen Toegankelijkheid Buitensportaccommodaties verschenen, een uitgave van de Branchevereniging Sport en Cultuurtechniek (BSNC) en Stichting Onbeperkt Sportief. De Richtlijnen zijn bedoeld voor onder meer projectontwikkelaars, gemeenten en verenigingen. De initiatiefnemers hopen, dat de Richtlijnen uiteindelijk worden verwerkt in het Bouwbesluit.

Lilian van den Berg is coördinator kennismanagement bij Onbeperkt Sportief (1), een stichting die zich ervoor inzet dat meer mensen met een handicap – lichamelijk, verstandelijk, met een visuele of auditieve beperking, met gedragsstoornissen en autisme, en chronisch zieken – deelnemen aan sport- en beweegactiviteiten. Van den Berg was betrokken bij de totstandkoming van de Richtlijnen Toegankelijkheid Buitensportaccommodaties. "De Richtlijnen zijn – net als de Richtlijnen voor Binnensportaccommodaties die vorig jaar zijn verschenen – gebaseerd op drie thema's: bereikbaarheid, toegankelijkheid en bruikbaarheid. Bij bereikbaarheid heb je het dan over zaken als bereikbaarheid met het OV en met de auto en over de aanwezigheid van voldoende parkeerplaatsen voor mensen met een handicap. Bij toegankelijkheid gaat het erover of je naar binnen kunt. Op het terrein, maar ook bij het clubhuis, de kleedkamers, invalidentoiletten etc. Bij buitensportaccommodaties komen daar dan ook de toegangspoort naar het terrein bij en de paden richting sportvelden en gebouwen. Onder toegankelijkheid valt daarnaast ook of het voor mensen met een specifieke handicap – bijvoorbeeld blinden of verstandelijk gehandicapten – duidelijk is waar alles te vinden is. En bij bruikbaarheid tenslotte gaat het specifiek om de sportvelden zelf. Dus of ze voor mensen met een handicap geschikt zijn om op te sporten." Van den Berg noemt het voorbeeld van de tennisbanen. "Daar heb je verschillende soorten ondergrond – gravel, (kunst)gras etc. – en niet elke ondergrond is even geschikt voor rolstoeltennissers om op te sporten. Dat heeft bijvoorbeeld te maken met de druk van de banden."

Weinig aandacht

Van den Berg waagt zich niet aan een algemeen oordeel over de gemiddelde staat van toegankelijkheid van buitensportaccommodaties. "Wat we wel weten, is dat toegankelijkheid een basisvoorwaarde voor mensen met een handicap is om te kunnen sporten. En dat er bij nieuwbouw, aanpassing of renovatie van binnen- en buitensportaccommodaties over het algemeen nog geen tot weinig aandacht is voor toegankelijkheid voor mensen met een handicap." Van den Berg wil daarbij meteen het vooroordeel uit de weg ruimen dat zulke aanpassingen duur zijn: "Vaak verbetert die toegankelijkheid al door hele kleine aanpassingen te doen; en dan zijn – met name bij nieuwbouw –de meerkosten gering."

Een goede helling(sgraad) is belangrijk voor o.a. rolstoelgebruikers.

Bouwbesluit

Van den Berg hoopt dat de Richtlijnen uiteindelijk worden opgenomen in wet- en regelgeving, zodat er daarna gelijke kansen en rechten zijn.(2) Daarbij zal ook het Bouwbesluit moeten worden aangepast. "Met de Richtlijnen hebben we daarvoor een voorzet gegeven." En dat is hard nodig, aldus Van den Berg, want tijdens het opstellen kwamen de deelnemers aan de werkgroep die onder leiding van Foqus Consultancy de Richtlijnen samenstelde – ondermeer Tumulus Advies, Sportief Capelle, Welzorg, de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS), de Koninklijke Nederlandse Golf Federatie (NGF), Kiwa, de International Tennis Federation (ITF), Bartiméus en Odin Wenting Bouwadvies – tot de ontdekking dat er op dat gebied zowel nationaal als internationaal nog weinig voorhanden was. "Daardoor hebben ook veel sportbonden zelf nog geen goed zicht op wat er op dit gebied nodig is. Er zijn wel richtlijnen voor het beoefenen van de sport door mensen met een handicap – zoals belijning – maar niet op het gebied van toegankelijkheid."

> "TOEGANKELIJKHEID IS EEN BASISVOORWAARDE VOOR MENSEN MET EEN HANDICAP OM TE KUNNEN SPORTEN"

Doorontwikkeling

De Richtlijnen Toegankelijkheid Buitensportaccommodaties zijn voor een deel een doorontwikkeling en verbetering van de Richtlijnen voor Toegankelijkheid Binnensportaccommodaties. Dit geldt voor de bereikbaarheid, waar zaken als voetpaden, oversteekplaatsen, gehandicaptenparkeerplaatsen en de stalling voor scootmobielen, fietsen, scooters en bromfietsen aan de orde komen, maar ook de toegang, de verkeersruimten, hellingen, trappen, liften en vluchtroutes. En voor de voorzieningen voor toegankelijkheid zoals het ruimtelijk ontwerp/routing, de natuurlijke gidslijnen en/of geleidelijnen, bewegwijzering, de toegang tot vertrekken/velden en andere ruimte, leuningen, zitgelegenheid, afwerkingen (materialen, verlichting, kleurcontrasten) en communicatiemiddelen (alarm, geluid, geluidsversterking en ringleidingsysteem, lichtsignalen). Ook het deel over de bruikbaarheid van neven-ruimten – kleedruimten, wasruimten, aangepast toilet, kleed- en wasruimte voor een persoon, scheidsrechters- en docentenkleedruimte, toeschouwersruimte, tribune, vergader-/instructieruimte, horeca- en ontmoetingsruimte, kantine en/of clubruimte, balie, loket, receptie, kassa en desk – is een doorontwikkeling en verbetering van de eerste Richtlijnen.

In het deel Bruikbaarheid wedstrijdruimten/sportruimten wordt specifiek ingegaan op de richtlijnen voor buitensportaccommodaties. Eerst in een algemeen deel over sportvelden met aandacht voor afmetingen, afwerkingen, ondergrond en belijning en verllichting en vervolgens in een specifiek deel met aandacht voor richtlijnen bij voetbal, tennis, hockey, golf, atletiek en paardensport.

Basiseisen en aanbevelingen

Bij de Richtlijnen wordt onderscheid gemaakt tussen basiseisen en aanbevelingen. De basiseisen zijn eisen waaraan iedere sportaccommodatie dient te voldoen, zodat het gebouw en het terrein in principe toegesneden is op de collectieve behoefte. Deze basiseisen zijn zo opgesteld dat de voorzieningen relatief gemakkelijk toegankelijk te maken zijn (door middel van de aanbevelingen) voor gebruikers met een specifieke functiebeperking. De aanbevelingen zijn aanvullingen op de basiseisen die gebruikt kunnen worden om een sportaccommodatie toegankelijk te maken voor een groep gebruikers met een specifieke functiebeperking.

Richtlijnen

De Richtlijnen Toegankelijkheid Buitensportaccommodaties zijn ontwikkeld in het verlengde van de Richtlijnen Toegankelijkheid Indoor Sportaccommodaties. Met deze twee publicaties heeft de sportsector volgens de initiatiefnemers richtlijnen die:

- zijn afgestemd op de sportsector met haar enorme diversiteit aan gebouwtypen en buitensportruimte (zoals sporthallen, zwembaden, clubhuizen, fitnessruimten, voetbalvelden, golfbanen en tennisbanen);
- zo goed mogelijk zijn afgestemd op enerzijds de wensen van de afzonderlijke belangenbehartigende gehandicaptenorganisaties en anderzijds de wensen van koepelorganisatie NOC*NSF ten aanzien van betaalbare en kwalitatief goede en veilige sportaccommodaties;
- meer verstrekkend zijn dan het huidige Bouwbesluit;
- duidelijkheid scheppen naar architecten, bouwers, verenigingen, gemeenten, scholen en andere stakeholders, over welke zaken worden geëist c.q. aanbevolen voor de bereikbaarheid, toegankelijkheid en bruikbaarheid (BTB) van sportvoorzieningen;
- koepelorganisaties als NOC*NSF, Onbeperkt Sportief, BSNC en de afzonderlijke gehandicaptenorganisaties de mogelijkheid geven eenduidig te adviseren en te toetsen;
- voor subsidieverstrekkers een toetsingskader kunnen bieden voor eventueel toe te kennen ondersteuning.

De Richtlijnen zijn aanvullend op het Bouwbesluit, het Handboek voor Toegankelijkheid en het Handboek Sportaccommodaties.

Lian Witteveen is directeur van Sportief Capelle, een zelfstandig sportbedrijf dat uit twee afdelingen bestaat. Een daarvan, de afdeling 'Accommodaties', beheert en exploiteert vrijwel alle binnen- en buitensportaccommodaties in Capelle aan den IJssel. Witteveen maakte deel uit van de werkgroep die de Richtlijnen Toegankelijkheid Buitensportaccommodaties opstelde. Ze vindt het om verschillende redenen goed dat er nu specifieke richtlijnen zijn. "Allereerst omdat ambtenaren die te maken hebben met het aanpassen, renoveren of nieuw bouwen van sportaccommodaties er nu niet meer naar hoeven te zoeken." Ze merkte ook in de praktijk dat het werkt: "Vorig jaar zijn de Richtlijnen Toegankelijkheid Binnensportaccommodaties verschenen. Toen we onlangs over de bouw van een nieuwe sporthal praatten, wist de betreffende ambtenaar dat we daarvoor Richtlijnen hadden en die wilde hij ook gaan gebruiken. Dezelfde ambtenaar was er echter nog niet van op de hoogte, dat er nu ook Richtlijnen Toegankelijkheid Buitensportaccommodaties zijn."

Optimalisatie van gebruik

Een andere reden is de optimalisatie van het gebruik van (buiten)sportaccommodaties. Witteveen: "Nu zijn er (buiten) sportaccommodaties die grote delen van de week leeg staan. Daar is iets aan te doen door nieuwe doelgroepen er gebruik van te laten maken. Vanuit Sportief Capelle inventariseren we nu ook voordat we gaan aanpassen, renoveren of nieuw bouwen of de verenigingen die de accommodatie gebruiken, specifieke plannen hebben voor doelgroepen, bijvoorbeeld voor mensen met een beperking. Het kan bijvoorbeeld zijn omdat verenigingen zo hun maatschappelijke betrokkenheid willen tonen. Wanneer die plannen er daadwerkelijk zijn, kijken wij als Sportief Capelle in hoeverre we dat kunnen faciliteren." Gemeentes hebben bovendien nog een hoger doel. Witteveen: "Vanuit de decentralisaties wordt van gemeenten verwacht dat ze de participatie van burgers vergroten. Daaronder valt ook het actief en passief deelnemen aan sportactiviteiten. Inclusief het sociale aspect: ook als mensen met een beperking zelf niet kunnen sporten is het wel goed dat accommodaties toegankelijk zijn, zodat ze betrokken kunnen zijn bij een vereniging, bijvoorbeeld als vrijwilliger."

Witteveen ziet over het algemeen bij binnensportaccommodaties een hoger bewustzijn van het belang van toegankelijkheid dan bij buitensportaccommodaties. "Bij die laatste groep heerst vaak een mentaliteit van 'we dealen er wel mee'." En dat is jammer, aldus Witteveen, omdat er ook op buitensportaccommodaties vaak genoeg 'quick wins' zijn te behalen. "Dan heb ik het nog niet eens over de sportvelden zelf alswel over randvoorwaardelijke zaken, zoals hekken en looppaden. Daar begint het vaak met gezond verstand, zoals bijvoorbeeld ervoor zorgen dat er geen bloembakken midden op paden staan, die belemmerend werken voor mensen met een visuele beperking, of zorgen voor hogere hekken, waaraan mensen zich beter kunnen vasthouden." Witteveen weet uit ervaring dat juist door die belemmeringen mensen met een visuele beperking het nu vaak prettiger vinden om binnen te sporten: "Omdat ze daar met bijvoorbeeld muren zich veel beter kunnen oriënteren."

Toegankelijkheid in het voetbal

De KNVB besteedt zowel bij het amateurvoetbal als bij het betaald voetbal aandacht aan toegankelijkheid.

Amateurvoetbal

Toegankelijkheid bij het amateurvoetbal is opgenomen in de brochures 'Voordat u gaat bouwen' en 'Kwaliteitsnormen voetbalaccommodatie'.

In de brochure 'Voordat u gaat bouwen worden de volgende aanpassingen beschreven:

Het complex dient op zodanige wijze te zijn ontworpen, dat het bereikbaar, toegankelijk en bruikbaar is voor gehandicapte gebruikers (sporters, leiders en bezoekers), zowel voor actief als passief gebruik.

Dit betekent onder meer dat:

- op het parkeerterrein in elk geval rekening wordt gehouden met parkeerplaatsen voor mindervaliden. Hierbij dient te worden uitgegaan van 2 procent van het totaal aantal parkeerplaatsen met een minimum van één. De parkeerplaatsen voor mindervaliden liggen bij voorkeur zo dicht mogelijk bij de toegang van het complex. Ze dienen minimaal 3,5 meter breed en 6 meter lang te zijn en zijn voorzien van het verkeersbord E6.
- de accommodatie goed bereikbaar dient te zijn, dat wil zeggen dat in de route geen hoogteverschillen en obstakels mogen voorkomen;
- elk toch voorkomend hoogteverschil groter dan 20 millimeter wordt overbrugd door hellingbanen of gelijkwaardige oplossingen.

Bovenstaande aanpassingen zijn beschreven in de 'Handleiding Integrale Toegankelijkheid Sportaccommodaties' van NOC*NSF en het 'Handboek voor Toegankelijkheid' van de Gehandicaptenraad.

Betaald voetbal

Het stadion van een licentiehouder betaald voetbal moet zijn voorzien van voorzieningen voor mindervalide toeschouwers, waaronder in ieder geval:

- aangepaste toiletten;
- aangepaste tribuneplaatsen voor onder andere rolstoelgebruikers en ouderen;
- aangepaste (afzonderlijke) in- en uitgangen;
- (aangepaste) invalidenparkeerplaatsen in de nabijheid van de ingang voor toeschouwers met een handicap.

Een licentiehouder moet per 1.000 zitplaatsen ten minste één plaats voor mindervalide toeschouwers inrichten.

Dankzij de lift kunnen alle leden van de Haarlemmermeersche Golf het clubhuis op de eerste verdieping weer bereiken.

De Richtlijnen kunnen nu als checklist fungeren en zorgen voor een mindset bij gemeenten en verenigingen waarin toegankelijkheid een belangrijke rol speelt.

> “BIJ BINNENSPORTACCOMMODATIES IS OVER HET ALGEMEEN EEN HOGER BEWUSTZIJN VAN HET BELANG VAN TOEGANKELIJKHEID DAN BIJ BUITENSPORTACCOMMODATIES”

“Wij gaan er als Sportief Capelle in ieder geval voor zorgen dat de Richtlijnen Toegankelijkheid Binnen- en Buitensportaccommodaties voortaan als checklist meegenomen worden bij het aanpassen, renoveren en nieuw bouwen van sportaccommodaties. Daarnaast ben ik het eens met Lilian van den Berg van Onbeperkt Sportief als de Richtlijnen in de toekomst worden opgenomen in het Bouwbesluit.”

Golfaccommodaties

Vanuit de golfsport waren er twee mensen bij het opstellen van de Richtlijnen Toegankelijkheid Buitensport betrokken: Ramon van Wingerden als manager Sportontwikkeling namens de Nederlandse Golf Federatie en Jacqueline Lambrechtse, voormalig voorzitter van de NVG en lid van het Platform Golf voor mensen met een beperking. Volgens Van Wingerden ontdekken golfclubs, golfbanen en golfprofessionals in toenemende mate dat golf een sport is die bij uitstek geschikt is voor mensen met een fysieke, visuele, auditieve, verstandelijke en/of psychische beperking. “Daarnaast hebben we ook te maken met het feit dat onze leden steeds ouder worden en dus te maken krijgen met beperkingen. Tegelijkertijd weten we ook dat geen enkele oudere golfer graag stopt met golfen.” De golfsport is al jaren bezig met het integreren van mensen met een beperking in de vereniging en hield daarover op 9 november op golfclub Zeewolde een speciale dag om verenigingsbestuurders, commissieleden, golfprofessionals, baaneigenaren, golfbaanmanagers en gewoon geïnteresseerden.(3) Ramón van Wingerden gaf op deze dag uitleg over het platform dat in Nederland actief is en waarin de NVG, NGF, PGA Holland, de Nederlandse Golfvereniging voor Gehandicapten, de revalidatiecentra en de Stichting Handicart zitting hebben. Deze stakeholders maken gezamenlijk beleid om meer mensen met een beperking aan het golfen te krijgen en de doelgroep in de reguliere golfsport te integreren. Het platform is aangesloten bij de European Disabled Golf Association, een organisatie die zich onder meer inzet voor een plaats van de golfsport op de Paralympische Spelen. Tijdens de dag hield Jacqueline Lambrechtse een presentatie over de toegankelijkheid van golfaccommodaties voor golfers met een fysieke beperking.(4) Ze legde uit dat het begint met bewustwording en noemde vervolgens een aantal aandachtspunten zoals de routing naar parkeerplaats en clubhuis, de routing van clubhuis naar driving range en de routings naar de putting green en eerste tee. Ook vroeg ze aandacht voor de mogelijkheden bij afslagplaatsen en op de putting green en voor de plaats en hoogte ballenmachine. Ook op de baan zelf zijn er aandachtspunten, zoals de routing in de baan, de paden (verharding), toegankelijke tee’s, goede hoogte afvalbakken en waterpunten en de toegankelijkheid naar hoog gelegen greens. Ze noemde het inspirerende voorbeeld van de Haarlemmermeersche Golf, een vereniging met een clubhuis op de eerste verdieping en een steile trap, waardoor oudere en mindervalide leden en spelers het clubhuis niet meer konden bereiken. De vereniging besloot een lift te installeren, een keuze die twee voordelen had: de oudere leden kwamen weer regelmatig op de club en medewerkers hoefden geen leden meer naar boven te sjouwen. Van Wingerden is ervan overtuigd dat de meeste verenigingen het op het gebied van toegankelijkheid behoorlijk op orde hebben. Toch is hij blij met de Richtlijnen. “Het helpt om nog beter op de details te letten. Daarnaast willen we golf altijd graag profileren als ‘echte’ sport en dan is het goed om bij de Richtlijnen Toegankelijkheid Buitensportaccommodaties in hetzelfde rijtje te staan als atletiek, hockey, tennis en voetbal.”

De Richtlijnen Toegankelijkheid Buitensportaccommodaties zijn mede tot stand gekomen met ondersteuning vanuit Revalidatiefonds en NSGK. Ze zijn begin januari gratis te downloaden vanaf de websites van BSNC en Kenniscentrum Sport. De Richtlijnen worden tevens opgenomen in het Handboek Sportaccommodaties.

Noten

1. Per 1 januari bestaat Onbeperkt Sportief niet meer in de huidige vorm. Het thema toegankelijkheid wordt ondergebracht in het Kenniscentrum Sport.
2. Meer informatie over ontwikkelingen op het gebied van Wet- en regelgeving is te vinden op http://vnverdragwaarmaken.nl/index.php/home.
3. Een verslag van de NGF-Inspiratiedag ‘Golf voor mensen met een beperking’ is te downloaden via www.ngf.nl
4. De presentatie van Jacqueline Lambrechtse is opgenomen in het verslag van de Inspiratiedag.